

MAGYAR MŰSA.

Költ Bétsben 21. Júliusban 1787.

Füred. 20. Junii 1787.

Horváth Adám' leg-rövidebb, vagy nyár kezdetkori
Ejtszakájából Estvéli Kilentz Ora.

A' tsillagok-is most nem olly fényesen tündöklenek,
 Mint télen, mikor erősebb sугár nem áll ellenek —
 Inkább fehér mint sem piros fényre van a' hóldnak-is;
 Mert a' napfény változtatja fényességét annak-is. —
 Ez a' *hóld* nem természettel fényeskedő égi test,
 Tsak olyan színt mutat nekünk, a' mit néki a' nap
 fest. —

Nem tsupa lapos kerekiség ez az ő karikája,
 Néki-is, a' mint a' földnek gömbölyű a' formája.
 Sőt ilyen föld természetű az ő valósága-is,
 Föld ő, vagynak hegyek, völgyek, és tengerek
 abba-is.

Nem szent *Dávid* hegedül ott, a' mint régen képzeltük,
 Mikor azt gyermek korunkban kéz-tapsolva tiszteltük.
 Lehet; mert *Dávid*-is bölts volt; hogy ő neki-is szabott
 A' Hóldban, mint más böltsenek, *Riktziol'* edgy da-
 rábot.

(De oda tsak ugyan *Dávid* alig ment hegedülni,
 Jobb az *Abrahám'* keblében a' több Szentekkel ülni.)
 Mert az emberi böltsesség mind addig törekedett,
 Hogy a' *Hóld'* magasságáig 's fellyebb-is emelkedett.

F f f

Le-

Le-hozta szemünk elébe, 's le-rajzolta részzeit,
 Söt meg-is mérte bizonyos öl-számokkal hegyeit;
 'S hogy könnyebben bánhassanak az ott lévő helyekkel,
 El-nevezték mind azokat különböző nevekkal.

Langrenus és *Riktziolus* minden kerületeknek
 Urat adtak, 's fel-osztották a' Hóldat a' börtseknek; —
 De mivel ott részt magoknak még azok-is kérhetnek,
 A' kik még most börtselkednek, vagy ez-után szü-
 letnek.

Ők pedig a' Hóld' részzeit úgy ki tudták kutatni,
 Hogy ott már *Amérikára* nehezen találhatni;
 Vagy ám ha az újabb börtsek semmit se kívánának;
 A' régiek közt határos perek támadhatnának.

Hévéli ezektől tartván, maga neki kerüle,
 — Es a' börtseket mind eddig ki-tagadta belüle,
 A' Föld formájára osztá a' hóld' minden részzeit,
 — Adván azoknak a' földi tartományok' neveit.

Jut hát itt a' Magyar-nak-is edgy darab, ha ki-mettzik,
 ('S lehet itt a' börtsekkel-is társfolkodni, ha tetszik)
 Nem vala már egyéb híjja a' börtls találmányoknak,
 Hanem, hogy végére járjon a' hóldi lakosoknak.

De még eddig nem találtak olyan jó űvegeket,
 Mellyeken a' hóldban vadat látnánk, vagy embereket.

Neuton úgy meg-javította a' *Gergely*' sip űvegét,
 Hogy ha azon nézzük által a' *Kaszás tsillag*' egét
 Edgy lyuk láttzik a' mellyékén *Orion*' lódingjának,
 Mellyet fokban hisznek lenni *Menny-Ország* ajtajának;

De a' Hóldban nem mutatott még ez-is embereket,
 Noha, ha jól gondolkodunk, el kell hinnünk ezeket. —
 Híhető, hogy ezt akarta vizgálni edgy valaki,

Ki mikor edgy vastag űveg sapon nézett volna-ki;
 Mellybe edgy kis egér szorúlt, 's tán meg-is-döglött bele,
 Tsaknem el-hitte, hogy a' Hóld egerekkel van
 tele. —

Az,

Az, ha nem éppen bizonyos, de híhetõ igazság,
Hogy ez a' nagy Hóld, nem minden nélkül való pusz-
taság.

Ha emberek laknak benne, melly nem gondolhatatlan,
Nagy Oriások lehernek, avagy csak nagy szemek van.
El-térnek pedig a' Hóldban a' lakosok 's országok ;
Mert egész földet tennének negyven-hat hóld világok.
Tsak tízen-háromszor nagyobb a' földnek kereksege
Mint a' Hóldé; négy száz nyóltzvan mértföld a' zé-
leffége.

A' Földtől a' hóld van negyven nyóltz ezer mértföld-
nyire ;

De a' napbúl nézvéen, alig láttzik két tenyérnyire. —
A' Hóld a' Földnek különös edgy bujdosó tsillaga ;
Es míg a' föld a' temérdek napot kerüli maga,
Emez a' földet kerüli a' maga hónapjában.

Kerekded, de tolyás forma hoszfzúkás karikában.
Es mivel meg-fényesíti a' nap a' fél oldalát ;
A' mint-fzemünk vagy egyenest, vagy oldalast oda
lát ;

Úgy szoktunk ítélni a' hóld' rendes változásirúl,
Hóld' újsága, tölte, fogyta, 's négy rendes fertályirúl.
Mert nem fogy-el a' Hóld' teste, és meg-nem kissebbedik,
Sem a' fertály számok szerént nem nő, nem nevelkedik.

Nézd bár most, míg fél pirossa nintsen karikájának,
Meg-láttzik kerülete-is homályos oldalának.

Melly még sokkal ki tettzhetőbb, és feketébb vólt újján,
Mikor még a' vékonyka szarv jobb felől a' hátújján

Nem vehetett úgy, az újság edgy-két első estvéjén
Erõt, a' bal és homályos oldala' feketéjén.

Hónap-után ha világos leszsz egész hafon fele,
A' pirossabb fél, amannak olly takaró fedele

Leszsz, hogy egészszzen el-tünik a' fetétes oldala,
'S félleszsz a' hóld, a' melly újján és töltén egész vala.

Es

Es ez már az első fertály; azután hasafodik
 'S edgy hét múlva meg-is teik, és ez lesz a' második,
 Akkor láttzik leg-piroflabb tüzzel világossága,
 Fel-éri a' nap kerekét, 's haladja is nagysága.
 De kezd fogyni lassan lassan az egészzen meg-tölt hód,
 's fél lesz a' harmadik fertály, valamint az első
 volt.

Míg a' földet bé-kerülvén, az utolsó fertályra
 Változik az egész piros, egész kerek homályra.
 Hamára' hód, mint a' nap-is, mindég edgy helyben álna,
 Így a' hód-is minden-töltén rendes helyre találna:
 De mivel még a' Föld körül a' hód edgyet tekerül,
 A' nap körül a' mi földünk mind odébb odébb kerül.
 Mindig el-marad edgy edgy kis darab a' hód útjában,
 Hogy e' bárom test edgymásnak lehetne irányában.
 Ezen fent maradt részeknek őszve számlálásából,
 'S minden őszve tódozásban talált új új hibából.
 Lett ama' híres *arany szám* a' *Meton*' találása,
 Tízen-kilentz esztendőnek új elő-fordulása.
 De még ennek-is találván a' bölts *Gergely* hibáját,
 Hozzá adta a' maga szép és könnyű *Epaktáját*. —
 Bóldog Isten! tsak Te vagy bölts, mi bár mint böltsel-
 kedünk,
 Leg-szebb találmányainkban-is új új tsorbát szenve-
 dünk.

Te, a' Te mindent teremő nagy hatalmú kezeddél
 Ez nagy mindenség forgását melly böltsen rendel-
 ted-el!

Mi tsak ez edgy tett' járását el alig találhatjuk;
 Ezt pedig ez alkotmányban tsak edgy Pontnak tart-
 hatjuk.

Erzed-é már? véges Lélek! millyen az a' végetlen?
 Itt, itt láttzik mint tükörben, ama képzelhetetlen. —

Tsak

Tsak ugyan annyit nekünk-is e' Fő Mester enged, és
Annyira ment már a' serény emberi böltselkedés:
Hogy jó formán ki-tsinálta 's fzedte rendel pennára,
A' mi szorosan tartozik az idők szakaszszára.
Tudja már okát 's idejét a' fogyatkozásoknak,
Mellyeket ez három testek okozhatnak magoknak,
Ha úgy esik a' nap és hóld között a' Föld közében,
Hogy edgy másnak ellenében kereftül esnek éppen.
Szükségesképpen tsorbája esik a' hóld' színének,
Mellyet hóld fogyatkozásnak nem azért nevezének,
Mintha abból edgy darabot valaki el-mettzene;
Hanem hogy a' nap sugárnak a' Föld álván ellene,
A' gömbölyű föld árnyéka amazt meg-fetétíti,
Es kereken edgy darabját mint-edgy ki-kerekíti.
Ha a' Hóld a' nap úrtjánál fellyebb 's alább nem menne,
Minden rendes hóld töltekör hóld fogyatkozás lenne,
De járván a' Hóld, mint a' nap szélelőbb kerülőben,
Nem lehet több fogyatkozás háromnál esztendőben,
De kérdés, ha tsak homályos a' hóld' gömbölyűsége,
Es a' nap sugárátúl van minden ő fényessége;
Hogy vagy on hát; hogy a' nap-is néha meg-fogyatko-
zik?

Talám vagy a' Nap a' Hóldnak tsak kölrsön adakozik,
Vagy a' napból néha néha edgy darab ki-párázik,
Vagy vizsgáló szemekkel a' levegő ég jádzik.
Nem — a' nap fogyatkozások rendel következése,
'S annak minden az új hóldal való meg-edgyezése
Bizonyítják, hogy a' napnak minden fogyatkozása
Tsak a' hóldnak a' föld és nap közibe lett botlása.
Nem fogyatkozik-el a' nap 's meg sem homályosodik,
Hanem abból szemünk elől edgy darab el-fogódik.
Es mikor a' Hóldon által tekintünk a' nap felé,
A' fényes napban a' fetét hóld kerül szemünk' elé,

'S a' mint a' tolyvás formájú görbe kerületekben,
 Változnak a' meszsiségek e' nagy három testekben,
 'S a' Földtől a' Hóld közelebb, a' nap meszszebb tá-
 vozik;

Ugy tettzik hogy a' nap egész fényje el-fogyatkozik.
 Ha pedig leg-közzelebb van hozzánk karikájában
 A' nap; de a' Hóld leg-meszszebb jár hofzszúkás út-
 jában;

Kissebbnek tetsvén a' távoly esett hóld karikája,
 A' fényes nap közepében úgy fetétül homályja,
 Hogy azomban köröskörül tündöklék világosan, —
 Egyébkor pedig környéke van be-metzve hafasan —
 Tehát a' melly nagy nap-fogyás a' Kristus halálakor
 Vólt, az nem vólt természeti, mert hóld-tölte vólt
 akkor.

A' természeti nap' fogyta tsak ezer mértföldnyire
 Tarr, de akkor az egész föld fetétben vólt többnyire.
 Szólj most Pogány! szólj most 'Sidó! 's higyd-el, hogy
 a' Keresztyén

Méltán építheti hitét a' Kristus' Szent keresztyén.
 De tekintsünk szemeslebben a' Hóldnak két szarvára,
 Miként keljen rá ismerni növéfire 's fogytára.
 Ha láttzanak a' szarvai nap keletre hajolni,
 Vagy ha azokat bal kézzel lehetne meg-markolni,
 Ha napkelet felől vagyon a' Hóld fetétes része,
 Vagy ha elébb két-fel a' Hóld, mint a' nap el-enyéfte:
 Akkor nő, vagy telik, és már vólt új hóld; de ellenben
 Ha szarvai a' már le ment nappal állanak szemben;
 Ha arra van a' fényesle, a' merre a' nap' költe;
 Akkor a' Hóld fogyatkozik, 's meg-vólt már a' hóld-
 tölte.

Ha most üveg sipon néznénk a' hóld' fényes szarvának
 Belső hajlásait, azok tsipkésen láttzanának.

Vallyon tudták-é ezt azok, kik a' régi mesékben
 Szarvat festettek *Diána'* homlokára az égben?
 Kik a' nappal a' hóidat-is bizonyos nevezettel
 Istennek hitték, 's imádták Isteni tisztelettel.
 A' Hóidat a' fényes napnak tartván testvér Húgának,
 Mint *Fébus*sal edgy hassal lett gyermekét *Látonának*,
 'S itt homályosan valamelly háromságot majmoltak;
 De már itt a' bölts mesélők magok-is vakok voltak.
Diána volt itt a' földön, *Hóid*, *Hekate* az égben,
Prozerpina a' pokolban a' fetéres mélységben.
Luna talám tele-hóid volt, *Diána* Hóid' növése,
Prozerpina a' Hóid' fogyta 's fetécbe rejtezése.
 Mert mikor ez nekünk fetét, fénylik másutt másoknak,
 Mint *Prozerpina* pokolban, a' meg-hólt böldegoknak.
 A' kit *Pluto* Feleségül ragadott-el magának;
 Mivel ezen füstös pokol' fekete Királyjának,
 Kitől az égi Istenek mintedgy ifzonyodának,
 Nyomorútnak Feleséget szép szerént nem adának.
 'S olly jól esett neki ez az erőszakos ragadás,
 Hogy ennél csak *Vulkánusé* volt a' szebb házasodás.
 Mert e' szurtos Kovátsnak-is, *Vénus* Felesége lett,
 Es így ketten kérkedhettek minden Istenek felett —
 (Vagyon ma-is fok *Plútónak* ilyen szép szerentséje;
 De többnyire *Vulkánusnak* *Vénus* a' menyetskéje.)
 Sok gondot ad a' Böltsenek a' Hóid' azon ereje,
 Mellyet változtat, fokféle változása' ideje.
 A' fát, ha hóid töltén vágják, hamar meg-szúfosodik,
 Így hát talám a' Nedveslég a' Hóidal szaporodik.
 Lehet a' nötevényekben tapasztalni 's magokban,
 Hogy a' hóid szerént változást mutatnak ő magoka-
 ban.
 Lehet-é, hogy e' durva test olly meszfizirül érdekel?
 A' mit már fok próbált elmék, sőt fok böltsenek hit-
 tek-el. —

Sõt lehet-é? hogy mikor nagy 's sűrű a' hóld udvara,
 Eső következzen, vagy hó, vagy zápor, vagy
 zuzmara?

Ha látom a' Hóldnak tiszta és *fehères* világát,
 Jövendölhetem-é abból az idő *vidámságát*?
 Ha *veresül* a' tányérja, kérdés: ha hajt-é *szelet*?

Ha *halavány*, ad-é hóra 's esőre igaz jelet?
 Ezek még a' mi levegő egüinktől meg-lehetnek,
 Mellyek előre a' Hóldnak olyan formát festhetnek.

De már a' Hóld fertályai különös erejének,
 Ha van; honnan, és mitsoda okai lehetnének.
 Ha reménylném, hogy a' bőltsek abban nem ellen-
 keznek,

Hogy az ilyen változások a' naptól következnek,
 'S Hóldba ötlött nap fűgárt, el-törném meg-görbítném,
 'S azzal fok kételkedésből magamat ki-fegítném:

De ha a' nap nem lefűz oka ezen történeteknek,
 Szint úgy, a' mint oka lehet fokkal nehezebbek-
 nek:

Ok-é a' Hóld, vagy a' földel edgyütt van Változása?
 Kérdés: de a' dolog úgy van — a' ki nem hiszi,
 látsa.

A' kenyér' sütöhöz.

Ritkán rostáljon; de ne ritka szitába szitáljon,
 Jó pohányos kenyeret a' ki harapni szeret.

